ÇINARALTI

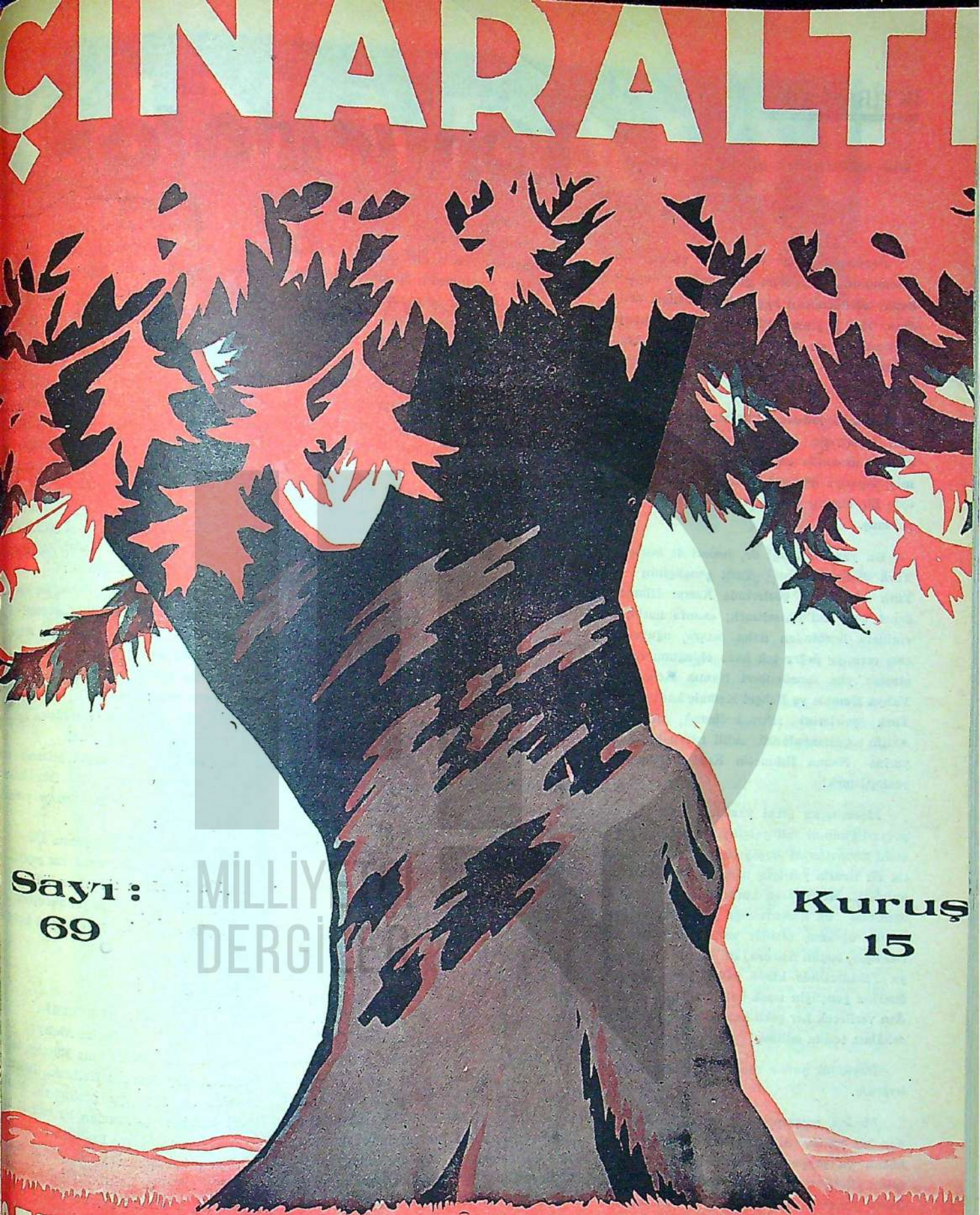

Sayı : 69

Kuruş 15

MİLLİYET DERGİSİ

AFTALIK FİKİR VE SANAT MECMUAS

BU SAYIDAKİLER:

aponya ve Biz ..... Orhan Seyfi Orhon

hlâk mı, Bilgi mi? ..... Dr. M. Hakkı Akansel

Düşünceler ..... İsmail Hâmi Danişmend

Sümer efsanesi) ..... Enver Behnan Şapolyo

Nebevî hadis (şiir) ..... Faruk Nafiz Çamlıbel

Dünya tarihinde Türkler ..... Hüseyin Namık Orkun

Yanık Ana (hikâye) ..... Münife Baran

Tarihî Türk ırkı ve muahhar tahavvülleri ... Nurettin Ardıçoğlu

Keç Buğa ..... Nejdet Sançar

Göç (millî roman) ..... Yusuf Ziya Ortaç

Seçme güzel şiirler — Konuşmalar — İkti başlar

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

Ginaralti, 16 İlkkan 1943 Sayı: 69 s. 10-11

Dünya tarihinde Türkler

I

Yazan: Hüseyin Namık ORKUN

Evvelce Ankara Üniversitesinde hungaroloji profesörü olan Rasonyi Nagy Laszlo yukarıda adını yazdığımız mühim ve değerli bir eser neşretti.

Rasonyinin bu eseri Turk tarihi ile uğraşanlar için malûm olmıyan malûmatı havi değildi. Zaten müellifin böyle bir iddiası da yoktur. Müellif kitabının gayesini şu suretle izah ediyor: «Bu kitabın maksadı mümkün olduğu kadar kısa bir şekilde Türklüğün tarihi rolleri hakkında, son zamanlarda, Türklük dışı ilim âleminde ne gibi fikirlerin meydana geldiğini göstermektir. Siyasi gaye güden sathi eserler ve beyanatlar bu kitapcığın çerçevesi dışında bırakılmıştır.»

Bundan sonra yine önsözde şu satırları okumaktayız: «Anadolu Türklüğü tarihinin büyük Türklük tarihinin ancak bir faslı olması ve esasen iyi tanınmış bulunması hasebile, bundan, diğer Türk kavimlerinin tarihleri bakımından ehemmiyetli olduğu nispette bahsettim.»

Rasonyinin bu güzel fikri ayni zamanda ilmi bir hakikati ifade etmektedir. Bu eseri ve bu güzel önsözü Türklük âlemini sadece siyasi hudutlarımızın içine hasretmeği düşünen dar görüşlülerin ibretle okuması gerektir. Türklük âlemini hattâ milli tarihimizi dahi yalnız siyasi hudutlarımızın içinde tasavvur etmek isteyen dar görüşlülerin bu tasavvurları da hudutlarımızın büyümesi veya küçülmesi ile mütenasiben büyüyüp küçülecektir.

Yalnız Rasonyinin «Anadolu Türklüğü tarihinin.... esasen iyi tanınmış bulunması» nı söylemesi bizce doğru değildir. Çünkü itiraf etmek gerektir ki Anadolu Türklüğünün tarihi milli tarihimizi sadece bu bahse hasretmek isteyenlerce dahi henüz malûm değildir. Esefle kaydetmek gerektir ki henüz elimizde bir tek Selçük tarihi yoktur. Buna mukabil bu bahislerle uğraştığı rivayet edilen ilim adamlarımız vardır. Bu ulemai benamdan eser istemek Türk milletinin en sarih hakkıdır. Biz de şimdilik kendilerinden her fırsatla eser istemekle iktifa ediyoruz. İleride tabii daha ağır ve acı bir lisanla bağıracağız.

Rasonyinin Türklüğün «kati bir dönüm noktasında» olduğunu yazması da ibretle ve ehemmiyetle okunması gerek olan bir noktadır.

Eserde temiz Türkçü ve samimi bir idealist olan Cafer Seydahmedin de bir mukaddemesi vardır. Burada Rasonyi Türk okurlarına takdim edilmekte ve onun ilmi mesaisinden bahsedilmektedir.

Ben Rasonyiyi 1924 den evvel yani Budapeşteye gitmeden önce tanıdım. Kendisi zannederim o zamanları üniversiteyi yeni bitirmiş ve Akademi kütüphanesinde bir memuriyet almıştı. Türkiyeye geldiği vakit kendisine Macarlardan bahseden Türk vesikalarını göstermeyi teklif etmiş ve bunlardan sadece Şikloş tarihini gösterince pek alâkadar olmuş ve hemen her işi bırakıp bunu kopyaya dalmış olduğundan diğer vesikaları göstermek nasip olmamıştı.

Rasonyi Türk onomastikonu ile uğraşır yani Türkçedeki hasisimleri toplar. Ve bilhassa bunu Macar yer ve şahsadlarını tetkik ederken bol miktarda malzeme olarak kullanır.

Koyu ve temiz bir Türk muhibbi olan Rasonyi bizim üniversitemizde Şerif Baştav ve saire gibi bir kaç kıymetli genci yetiştirerek bize değerli hizmetlerde bulunmuştur. Üniversitemizin yabancı hocalarına — bize düşmez ama — şu noktayı ehemmiyetle söylemek isteriz: Biz sizlere bol para verip sadece üç beş gence ders vermenizi istemiyoruz. Bize ilim adamı yetiştirmeniz gerektir. Ve bu yetiştireceğiniz adamlar da — tıpkı Macarların bugünkü âlimleri gibi — her şeyi Türk ve Türkiük zaviyesinden görmelidir. Bize meselâ sadece sinoloji lâzım değildir. Çin edebiyatı, Çin dili veya tarihi bizi alâkadar etmez. Biz sinoloji kürsüsünü Türkolojiye yardımcı bir ilim olmak üzere kurduk. Binaenaleyh yetişecek her sinolog aynı zamanda Türkoloğ olacaktır. Ve sinolojiye bu bakımdan intisap etmiş olması gerektir. İndoloji ve sialojilerin hepsini de bu maksatlarla kurduk. Esefle görmekteyiz ki Üniversitelerimizde bu gayeye gidilmemektedir. Yalnız Rasonyi bu vazifeyi başarmış olduğunu yetiştirdiği gençlerle ispat etmiştir.

Müellif eserine Türk tarihinin geçmiş olduğu sahaları kısaca tavsif ile başlıyor. Ve ondan sonra Türklerin anayurdu meselesine geliyor. Evvelâ şimdiye kadar kimlerin bu hususta ne gibi fikirler serdettiğini kaydettikten sonra — haklı olarak — «Ben, bu yerin daha ziyade Ural ve Altay dağları arasında uzanan stepin şimalinde» olduğunu zannediyorum, diyor. Filhakika bugün yapılan araştırmalar ve yarınki lisani, arkeolojik çalışmalar bu ciheti sarih bir surette ispat edecektir. Bence bu havalinin Türklerin en eski anayurdu olduğunda şüphe yoktur.

Türklerin en eski devirlerinde avcılığın esas olduğu göze çarpar. Türkçedeki kemik kelimesini araştıracak olursak süngü kelimesinin de bu asıldan geldiğini görürüz. [illegible] kelimenin oynadığı rol ve mânalar sonra [illegible] sözüne intikal etmiştir. Ben de yazmakta [illegible] duğum Türk tarihinde bu ciheti ve Türk[illegible] rin anayurdu meselesini etraflı bir surette izah edeceğimden burada tafsile lüzum görmüyorum.

Ok devrinde ar[illegible]k at besleme kültürü dahil olunmaktadır. Hilkaten cevval olan Türk milleti at besleme kültürüne girince daha seyyal olmuş ve bundan sonra şarka, [illegible] alın şimal taraflarına ve garba muhtelif akınlar, muhaceretler yapmıştır.

Rasonyi bu iptidai kültürden sonra Türk ırkını bahis mevzuu ediyor. Burada Deniker'in race turco - tatar ve Haddon'un race Turki tâbirlerini ehemmiyetle okurlarımızın hatırlattıktan sonra Türk ırkı diye müstakil bir soyun olamıyacağını söylemek cüretini bulunanlara söylemek isteriz ki dünya yüzünde müstakil bir Türk ırkı vardır. Ve biz ne Ural - Altay, ne Mongoloid ve ne de Turanid tâbirlerini asla kabul etmeyip sadece Türk soyu tâbirini en yerinde bulmaktayız. Bunu Fransızların indo - öropeen, Almanların indo - german tâbirleri gibi milliyet hislerine dayanarak ileri sürülmüş bir tâbir değil hakikati ifade eden en doğru bir tâbir olarak kullanmak gerektir. Çünkü Turanid ırkı içinde en hâkim zümre ve bu soya esas karakteri veren sadece Türk soyu'dur.

Mamafih Rasonyinin söylediği gibi bugün antropoloji veya kafatası ilmi bir milletin umumi ve müşterek vasıflarını bulmakta çok uzak ve âcizdir. Bunu Rasonyi şöyle ifade ediyor: «Irk tipinde, hiç kimsenin, dahi olması icabettiği yeri kati tâyin edemiyeceğini israrla kaydetmeliyiz.» Hakikaten bugün halis Türk tipini arzeden milyonlarca [illegible] Türk yahut assimile olarak başkalarının [illegible] lı olmuş insanlar olduğu gibi aksi de vardır. Biz de Rasonyinin şu güzel fikrine iştirak etmekteyiz: Irk fazla bir şey ifade etmez; [illegible] ehemmiyeti haiz olan mesele şuur, [illegible] Türklük şuurudur.

Bundan sonra müellif dilleri ele almaktadır. Evvelâ Ural - Altay dillerinden kısaca bahsediyor ve burada Ramstedtin ileri sürdüğü Kora dilinin de bu aileye mensup olduğu nazariyesini kabule mütemayil [illegible] kerek tasnife bir istifham ile bu dili de [illegible] ediyor. Moğolca ile Türkçenin münasebetine gelince: Her ne kadar Zeki Velidi bu meseleyi bıçak gibi kesip atmış ise de kendisi değildir ve iş dilcilerin işidir. Bu hususta [illegible] lışan salâhiyettar ilim adamları da bunu

İKTİBASLAR :

BİR MECMUANIN RENGİ VE HEDEFİ

Peyami SAFA

Dostlarım bana Ankarada çıkan bir mecmuanın sayılarını gösterdiler. Bugüne kadar dikkatimden kaçan bazı yazıları okudum. Her sayfası kesildikçe, bu mecmuayı çıkaranların ve dolduranların kafası, ortasından bıçakla yarılan bir karpuz gibi rengini açığa vuruyordu: Kıpkızıl!

Bir sürü iddialarından bir tanesine bakınız: Türkiyede yüz senedenberi gelen harb şairleri arasında en büyüğü Nazım Hikmetmiş! İspanya harbinde Kızılları müdafaa için öyle bir destan yazmış ki edebiyatımızda eşi yokmuş.

Bu yazının rengi de, hedefi de besbelli: Türk okuyucusunun, Türk gençliğinin ve Türk ordusunun gözlerinde Nazım Hikmeti örnek şair gibi yükseltmek; «sınıf» harbinin «millet» harbinden daha meşru, uğurunda can vermiye değer tek harb olduğunu telkin etmek; yüz senedenberi Namık Kemalden Yahya Kemale ve Behçet Kemale kadar gelen Türk şairlerini sıfıra indirmek; Mehmet Akifin Çanakkalesini milli hâfızadan silip yerine Nazım Hikmetin Kızıl İspanyasını yerleştirmek!

Mecmuanın öteki yazıları, Türk vatanperverliğinin ve milliyetçiliğinin genç ve yaşlı öteki kıymetlerini alaşağı etmek için sistematik bir ısrarla yazılmış açık propaganda makaleleri... Mecmuanın kurucuları ve yazıcıları arasında bu kışkırtıcılığı yüzünden vaktile takibe uğramış olanlar var. Mecmuanın üç elebaşısı, bugün Ankara, Dil, Tarih - Coğrafya Fakültesinde kürsü sahibi birer doçent; ellerine gençliğin sıcak balmumu gibi dışarıdan verilecek her şekli kabule hazır, yumuşak zekâları teslim edilmiş!

Bugünlük yalnız müşahede plânında kalıyorum.

Meslek, meşrep, üslûp, eda, her bakımdan her yazısı, tutuşturulmuş yağlı kundak kokan bu propaganda kuklalarının iplerini tutan elleri araştırmak bana düşmez. Bunlar hiçbir yabancı ilhama bağlı olmıyan müceret fikirler bile olsa renklerinde ve hedeflerinde şüpheye yer yoktur.

Mecmuanın sahipleri ve yazıcıları bütün fikirlerinde olduğu gibi hesaplarında da yanılıyorlar: Uyumuyoruz!

Peyami SAFA

— Tasviri Efkâr'dan —

Konuşmalar

Bay Besim Ertuğrak:

— Şiirinizde vezin ölçüsü yok. Biliyorsunuz ki hece vezinlerinin bir takım kalıpları vardır. Bu kalıplar hece sayılarına ve duraklara göredir. Hece veznile yazılmış bir manzumenin her mısraında hem, hece sayısı denk olmak, hem, muayyen durak yerleri altalta gelmek, hem de bu, hece kalıplarından birine uygun olmak lâzımdır. Vezinsiz şiir de yazanlar vardır. Fakat o ayrı bir mesele. Manzumenizin bazı mısraları on iki, bazıları on bir, bazıları da on beş hece!

Mademki tavsiyelerimizin samimiyetine inanıyorsunuz. O halde ilk iş, sizin için vezin tekniğini öğrenmektir. Unutmayınız ki bu kadarını yapmakla bu işi tamamlamış değil, daha işe yeni başlamış olursunuz.

Bay İ. Cemal Etil :

— (1943 Medeniyet Âlemi) isimli manzumeniz Ziya Paşanın (Terkibi Bend) ine çok benziyor. Artık bu tarzda, bu edada, hattâ bu manzumede fikirler de çok eskimiştir. Vakıa, Ziya Paşa 16 ncı asırdaki Bağdatlı Ruhiyi taklit etmişti. Yalnız o devirde bu nazım teşekkülleri henüz yaşıyordu. Ziya Paşa, Ruhinin edasını ve nazım şeklini benimsiyerek, onun kadar ustaca yazdığı (Terkibi Bend) ine o zaman için en yeni fikirleri koydu. Bu fikirler eskidi. Bu tarz devrini tamamladı. Artık onu canlandırmak için dehaya yaklaşan bir kudret lâzım!

Bay Mustafa Yurtsever:

— Mektubunuzu okudu'k. Sizin kendi tâbirinizce (kıymetli arkadaşımızın) şiirlerinizi okuyup beğendikten sonra mevzularınızı yazması biraz üzülecek bir şey bile olsa, şikâyet edilmeğe değer bir vaka değildir. Bir mevzu, ama şiir mevzuu, iki türlü değil, yüz türlü yazılabilir. Kim en güzel yazarsa mevzu onun sayılır. Siz, henüz şiirinizi göndermeden, ayni mevzuu göndermesinden şikâyet ediyorsunuz. Peki, şiiriniz neşredildikten sonra yazsaydı, ve sizden daha güzel yazsaydı ne olacaktı? Biz, iki manzumeyi de karşılaştırdık. İkisinin de güzel ve kusurlu yerleri var. Sizinki aruz veznile, arkadaşınızınki hece veznile. Müşterek his, hayal, ifade tarzı görmedik. Şimdi sizin yapacağınız şey, manzumenizi işliyerek onunkinden çok daha güzel bir şekle sokmaktır. Eğer arkadaşımız bize müracaat etseydi ona da ayni şeyi söylerdik!

Bay F. Başkır:

— (Köyde Sabah) ın bazı yerleri güzel. Lisan oldukça kusursuz. Nazım tekniği de. Fakat hisler daha çocuk. Bir saf... mavi gözlünün hayalini görmek, insan olursa, olagan şeydir. Yalnız bundan çıkarmak kolay değildir. Hayatta ğu gibi sanatta da tecrübeler ister. İ önce bu türlü duygularile yalnız ken kadar eden şeyler yazabilir. Sonra olgunlaşa bu hisler derinleşir, beşeri, terek bir duygu haline gelir, bir cem vasfını alır. Sizin iyi bir sanat kal var. Bu tekâmüle çabuk ulaşacağınızı yorum. (Bulmuşsun) isimli manzumeler kıtası güzel! Böyle koşma tarzı da, manzumelerde ikinci kıtadan sonra terk ile kafiyeyi son kelimeyi getirmek değildir. Bir de, mısralardan doldurlimeleri çıkarmıya çalışmalı:

Gerçek bir haber mi, duyduğum :
Tel duvak takınıp gelin olmuşsun!
Daha dün (seninim) diyordun, me
Bak bugün bir başka elin olmuşsun.

Son iki mısraın münasebetkah şekli mak lâzım gelir:

Daha dün (seninim) diyordun...
.. bugün ... elin olmuşsun!

Meğer, bak, bir başka kelimeleri Yani doldurma. Manzumenin ikinci güzel, en kusursuz tarafı. Buraya geçemiyeceğim :

Söyle fidan boylu, hey yosma dilber,
Gönül bu sevdadan nasıl vaz geç
Ceylân vücuduna süs veren tüller
Sana pek yaraşmış, sülün olmuş

Keşke, hepsi bu son kıta gibi

Yeni neşriyat:

NAMAZ SURELERİ

Çeviren: Besim Atalay

Muhterem arkadaşımız Kütahya Besim Atalay Kur'anı Kerimden relerini öz Türkçeye çevirmiştir. Halit Kitabevi tarafından bu eser 15 fiyatla satılmaktadır. Bu hizmetinden Türkçü arkadaşımızı tebrik ederiz. var olsun! Yalnız hatırımıza gelen bir yı da kaydetmeden geçemiyeceğiz. Arapçadan Türkçeye çevrilmesi bımızı Türklerin kendi dillerinde anlaması için değil midir? Üstat, büti ça kelimelerin öz Türkçe karşılıkla muş. Fakat bu kelimelerin bir kısmı bizim kullanmadığımız, mânasını bilmiz kelimelerdir. Şu halde bu öz Türkreleri anlamak için bir himmet bunları tekrar bugün konuştuğumuz ye çevirmesini mi bekleme?!!

ÇINARALTI

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 69 | İdare Evi : İstanbul, Ankara caddesi, Çınar Yayınevi. No. 47 | Telefon : 22129 | Fiatı: 15 Krs.

Cumartesi 16 İkincikânun 1943 | TÜRKÇÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI | Cilt : 3

Japonya ve biz

Yazan : Orhan Seyfi ORHON

Japonya ile bizim aramızda ayrılıklar ve benzerlikler vardır. Ayrılıklar: Japonyanın, garp medeniyetine girmek için hamlesini tamamlamış, çok ileri, çok kuvvetli bir devlet olmasındadır. Benzerliklere gelince: Yenilmesi lâzımgelen birçok güçlüklerde müşterekiz: Kapitülâsyonlarımız vardı. Kapitülâsyonları vardı. Ortaçağ bakıyesi içindeydik. Ortaçağ bakıyesi içindeydi. Tekniğimiz geriydi. Tekniği geriydi. Hıristiyan câmiası dışındayız. Hıristiyan câmiası dışındadır. Öğrenilmesi güç bir alfabemiz vardı. Öğrenilmesi güç bir alfabesi vardır...

Aramızda, bizim lehimize kaydedilecek şeyler de az değil: Biz, Avrupaya daha çok yakınız. Garp medeniyetile uzun zamandanberi temastayız. Eski bir medeniyetimiz var. İmparatorluklar kurmuş bir milletiz.

Japonya, seksen doksan senede kalkındı. Bugün, Asya hâkimiyetini istiyecek bir durumdadır. Biz, iki yüz senedenberi ayni yolda emeklemekteyiz. Bütün emelimiz, millî varlığımızı korumak. Niçin? Bu hayretlere değer farkı doğuran şey nedir? Bunun sebebini, bence biraz da Japon genciyle, Türk gencinin millî vazifelerine bağlanışında aramalı.. Bir misal ister misiniz? Bir Japon genci garp kültürünü getirmek için Avrupaya gönderilir. Meselâ: Almanyaya. Orada ihtisasını tamamlamaya mecburdur ve mutlaka muvaffak olacaktır. Eğer, vazifesini unutursa memleketine dönemez. Harakiri yapar. Bir Türk genci de, garp kültürünü yurduna getirmek için Avrupaya gönderilir. Orada ihtisasını tamamlamıya mecburdur. Eğer muvaffak olamazsa kollarını sallaya sallaya memleketine döner. Burada eş dost gayretile bir iş bulur. Meselâ: Bir üniversite doçentliği. Orada günahlarını affettireceğine menfi bir yol tutturur. Yabancı ideolojilerin propagandasını yapmaya başlar. Çekinmeden, korkmadan, kimseden utanmadan millî duyguları yıkmaya çalışır ve kendisinden hesap soran olmaz.

Şu halde Japonyanın seksen, doksan senede kalkınmasına, bizim iki yüz senedenberi emekleyip durmamıza şaşabilir misiniz?

Orhan Seyfi ORHON

YENİ ABONE ŞARTLARI (37 den itibaren)
Yıllığı 750, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş.
Ecnebi memleketler için :
Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü :
Orhan Seyfi ORHON

İHTAR :
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez.

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA

HANGİSİ DAHA KIYMETLİ ?

Ahlâk mı? Bilgi mi

Yazan : **Dr. M. Hakkı AKANSEL**

Ahlâk mı? Bilgi mi?

Ernest Renanın diyor ki :

(İtiraf ederim ki, bence, ilim, tenkid bile ikinci derece ehemmiyeti olan şeylerdir. En ön safta (ahlâk) gelir. Ben, en sonunda, şuna kanaat getirdim ki, ahlâk âleminin yüksek bir gayesi vardır. Eğer, hayatın hedefi (saadet) ten başka bir şey olmasaydı, o vakit, insanların mukadderatını hayvanlarınkinden ayırdetmeğe hiç bir sebep bulunmazdı. Fakat, mesele, hiç te, böyle değildir. Ahlâk, mesut olmak sanatı değildir. **Feragat ve fedakârlık,** bir (**ihtiyaç**), bir (**vazife**) olunca, gözümün önünde açılan ufuklara, artık, bir hudut göremiyorum. Nasıl ki, Kızıldenizin güzel kokuları suların üstünde yüzerek, gemileri karşılamağa gidiyorsa, bu (**ilâhî sevki-tabiî**) de, meçhul bir âlemin müjdecisi, ve kâinatın mektupçusudur).

(**Kant,** tenkidi, zekânın köklerine kadar götürüp, onu yere serince, karşısında, (**vazife**) den başka bir şey kalmadı. O, bu ilâhî ilham karşısında, artık, (**şüphe**) edemedi. Bu amansız münekkid, evvelce yıktığı binayı, bu sefer yalnız bir temel üzerine olarak, yeni baştan kurdu: (**Şuurlu ahlâk**) temeli! O zaman, Kantın gözleri önünde, (**zekâ**) nın, zıddiyetler içinde sunduğu, (**Allah,** (**din**), (**hürriyet**) fikirleri, münakaşa alanının dışında, saf ve sevimli bir ışık içinde, ve (**mantık**) ın temelleri üzerinde değil, (**insan yaradılışının en yenilmez ihtiyaçları**) üzerine kurulmuş ve her çeşit (**tenkid**) in üstünde göründüler. Büyük Alman düşüncelerinin **bu güzel ve cesur geri dönüşü,** fikirler diyarını, biraz kudretli bir şekilde dolaşmış olan bütün insanların tarihçesidir).

(**İnsanı, yaratıkların en şereflisi yapan nokta, — eşrefi mahlûkat yapan cihet — bir saniye içinde, emirlerini, isteklerini dünyanın öbür ucuna yollamak iktidarı değil, güzel bir düşünce, asîl bir duygu, yüksek bir fazilet hareketidir**).

(İnsan, ancak (**ruh**) sayesinde ilâhî bir mahlûk olabilir. Bir derece zihnî ve ahlâkî mükemmeliyete erişen insan, ömrünün hedefine yetişmiş demektir. Asalet, hakikî hayat, dünyada, ancak (ruh) ile göründüler. **Vicdanlı ve ahlâklı insan, bütün kâinat binasının tacıdır.** Her şey, (o) düşünülerek yaratılmıştır. Ve, herşeye de ancak (o) bir mâna ve bir kıymet verebilir. **Ruh,** realitelerin (**gerçeklerin**) **en başı ve biricik tam realitedir.** Madde, çeşitli, karma karışık, birbirinden ayrılabilen, birliği (vahdeti) olmıyan, yapılan ve bozulan, tesadüfî bir yığındır. Katiyen, hiç bir şahsiyeti, hiç bir ferdiyeti, hiç bir hürriyeti yoktur.

Ruh ölmez: maddenin kölelik şartlarından yakasını sıyırmış ve kâinata kadar çıkmıştır. Ruh, zaman ve mekânın dışına ulaşmış, saf fikir, gerçek, iyilik, güzellik alanlarına girmiştir. Bunlarda ise, ne sınır ve ne de son vardır. Ruh, hürdür, hükümdardır: kendini taşıyan bedene ve onun bayağı sevkitabiîlerine hâkim olan ruh, akıl ve mantığını işletmek ve ahlâkını olgunlaştırmak suretile, kendine, sınırsız bir âlem yaratır. Ruh, ilâhî bir soydandır, çünkü, mekân itibarile bağlı olduğu seyyareyi aşarak, (bütün) ün alanına erişir, ve kâinatı yoklar. Bir bakıma, Allahı keşfeden ruhtur, çünkü, yalnız ruh, Allahın lüzumunu anlar. Tabiat tarafından kapalı bir tarzda haber verilen Allah, faziletli bir insanın adalet uğruna nefsini feda ettiği; temiz bir vicdanın iffeti hayata tercih ettiği; asîl bir kimsenin, kalbinin sükûnet ve sekineti içinde, yıldızları seyrettiği gün berrak bir şekil almıştır. **Ruh, sonsuz mükâfatlar yaratır: çünkü, yalnız o, iyilik yapmaktan ibaret olan (en büyük zevki) bahşeder. Ruh, sonsuz mücazatlar yaratır: çünkü, yalnız onun, yer yüzünde biricik kıymetli olan mahkemesinde, âdilik ve fenalık, ancak hakaret görebilirler**).

Leconte du Noüy de diyor ki:

(Maddeciler (madde) ye güveniyorlardı. Fakat, bilginin son kazançları, ortada, (madde) denilebilecek bir şey olmadığını gösterdi. Atomlar, tronlardan yapılmıştır. Elektron (Proton - müspet elektrik), bir ron - tarafsız elektrik), bir (F ışık kuvantum)undan yapılmıştır. ton bile ikiye bölündü: (Nötrino) (antinötrino). Hattâ, (Elektron) bile yanlış, çünkü, o, aynı zam hem bir cisim, hem de bir dalgadı

(İşte, maddecilerin son güver elektronlar da hava olup uçtular. decilik kelimesinin bile mânası ka dı; çünkü, **madde, istirahat iken maddî kütleye malik değil halde, maddecilik namına, mad dayanan bilgi namına, mânevî l leri inkâr etmek, ve dolayısile, lerin ahlâkını bozmağa kalkmak değildir.**)

(İnsan, yalnız, isteklerden, s tabiîlerden, grizelerden, hırs meraktan ibaret değildir. Bunların biri, insanların başardıkları n yüksek işleri, fedakârlığı, şehitleri edemez. **Burada, yalnız (zekâ) ile zülemiyen bir düğüm var**).

(**Bilgi, ilim, insanlığın ahl viyesini yükseltemez: bu, bir haya**

(**Asîl ömürler, fedakârlık ketleri, yüksek sanat eserleri, derin şünceler. (neandertal insanı) ndan ri, yer yüzünde epeyce değişik olduğunu ispat ederler**).

(Din, ahlâk, iyilik, güzellik guları, bazılarınca, boş hayaller, luluk refleksleri) sanılıyor. Fakat, boş hayaller, insanlarda, ahlâkî bir met ve güzellik halini alıyorlar).

(**İnsanı hayvandan ayırt eden bir yandan (yaratıcı kudret), m fikirlere sahip olabilmek kuvveti; yandan da (ahlâkî kıymet), id (ülkücülük), (vazife duygusu), i adalet, fazilet fikirlerine saygıdır.**)

(Hayatta, insanın önüne iki çıkar: biri, gidilmesi kolay olan bir dur: Bu, bilgi ve merak susuzluğ (bilgi şehvetini - libido siyandi) rir. Bu, ilim yoludur. Bu yol, hoş, lay, her türlü iştahı dindiren ve dolu bir yoldur.

Öteki yol ise, zahmetli, meş

ankör bir yoldur. Elle tutulan, gözgörünen bir kâr bırakmaz. Aksine, bir şahsî disiplin (inzibat), arasız ıî eziyetler istiyen, ve vücudumubizim düşmanımız yapan cefalı bir 'dur).

(Birinci yol, yalnız maddeyi tanır. :i yol ise, aksine, yalnız mânevi vetleri tanır. Birinci yol, maddenin am sanıldığı devirlerde, en mantıgörünüyordu. İkinci yolda bulunmıtecrübeler huzmesi, saf zekâya, l ve inceleme meyline bol bir gıda ordu).

(Fakat, pek az evvel, maddenin atte mevcut olmadığı, tartılabilen ı (ponderabl), hakikatte, tartılaın şeyden (emponderabl) başka şey olmadığı anlaşılınca; dünyanın ık ve nizamının, en son incelemebir karmakarışıklıktan (kao) ibaolduğu öğrenilince, ikinci yolun da, şey hesap edildikten sonra, yalnız bulduğu birinci yol kadar derin realiteye (hakikata) sahip olup olğı meselesi meydana çıktı. Gerçek kat), belki de, bu iki yolun birne katılmasındadır. Çünkü, insan 'en yaratık bir (bütün) dür; onun in işleri, birbirine sıkı sıkıya bağlı. İnsanın hareketleri, işleri, fiziyolotemeller üzerindedir. Öte yandan, olojik çalışmalar sinirler ve beyin nesi ve duygular, heyecanlarla il-. (Aşk) denilen duygu, tenasül leri (bezleri) üzerine tesir edi(Korku) da, böbreklerin üstündeklere (mahfazai fevkalkilye) ve gudderlerine tesir ediyor. Bir (akılsız), derakıye (tiroit) gudiyi işlemiyen bir yaratıktır. Her ömrünün çeşitli devirlerinde, a başka şekillere bürünür. İnsan, (bütün) dür; fakat, biz, etrafımızinsanları parça parça düşünürüz).

(Fikrî, ahlâkî alanda olsun, veya z bedenî sahada olsun, bir insanın in reaksiyonları (aksülâmelleri) ı vücudunda meydana gelen biyo-, fizik ve şimik (kimyevî) reakların birer aksisadasıdır. Bu, katî münakaşa götürmez bir hakikattir.)

(İnsanların çalışmalarından hiç ötekilerden ayırdedilemez. Edilirsahsiyetine, bütünlüğüne tecavüz lis olur. Bu çalışmalar, birbiri üzetesir ederler. Ahlâkî duyguların ve sitabiilerin (grizelerin) kaynağı, e tamamen mechuldür. Biz, onların luklarını, elektronlarda olduğu ancak tesirlerile anlıyoruz.)

(O halde, bir yandan, tam ve katî ve determinist (her şeyin önceden hazırlanmış olduğu iddiası) maddecilik; öte yandan, tam ve kat'î ruhculuk, tam kavrayışlı ve insanî bir bakış penceresi değildir).

(İnsan, müthiş çeşitliklerin, tabiatın en sahici bir (birliği - vahdeti) ile nihayetlendiği bir (bütün- kül) dür. O, aklı ile hâkim olduğu bir dünyanın kanunlarına tâbidir. (Aklın) üstünde ise, ahlâkî ve mânevi kıymetler vardır. O kuvvetler ki, fazileti ve ümidi yaratırlar. Biz, bu mânevî kıymetleri, içinden fışkırdıkları maddeye bağlıyamıyoruz Fakat, bu kıymetlerin varolduklarını da inkâr edemiyoruz. Bu kıymetler, bizim ailevî ve içtimaî hayatımızda hâkim bir rol oynarlar. Bu kıymetler, insanın tabiatta yükselmesine sebep olurlar).

(Biz, bu mânevi duyguları, bilginin terakkileri karşısında, ihmal ettik. Çünkü, ilmin kazançlarının kıymeti hakkında pek fazla hayallere kapıldık. Ve bilgi, bizim eserimiz olduğu için, gururumuzu da okşamıştı. Bilginin, beş hassamız (havassı hamse) tarafından bize gösterilen hâdiseleri tarif ve tasniften başka bir vazifesi olmadığını unuttuk. Maddî terakkilerin arkasında, onları idare eden, ve yalnız insana mahsus olan mânevî kuvvetlerin bulunduğunun farkına varmadık.)

(Biz, insanda, onu cansız maddeye ve hayvanlara yaklaştıran tarafları aradık. İnsanı, onlardan uzaklaştıran tarafları ihmal ettik. Halbuki, insan dediğimiz mahlûkun birliğinden ayırt edilmesine imkân olmıyan (haysiyet duygusu) ancak bu farkta idi.)

(Dinamolar ve fabrikalar yapmak için (elektrik) in mahiyetini öğrenmeği bekledik mi? Eğer beklemiş olsaydık, şimdi, ne elektrik kuvveti, ne elektrik ışığı, ne de elektrik telgrafı olurdu. İşte, bunun gibi, (Ahlâk duygusu) nun mahiyetini öğrenmeği beklersek, bin zahmetle bina ettiğimiz ve temelleri sarsılmağa başlıyan (medeniyet) de yıkılacaktır.)

(O halde, artık, bilgi ile ahlâkı birbirinden ayırmamalıyız. Yalnız bilgiye dayanmış olan geçen yüz senenin hazin mirasını bırakıp, istikbale dönelim: Ahlâk, seciye, yüksek ruh, ideal (ülkü - mefkûre) ile dolu yeni bir gençlik yetiştirelim).

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

DÜŞÜNCELER

Yazan :

İsmail Hami Danişmend

◆ ◆

Her parlayan eserde kıymet olsaydı, sümüklüböceğin en büyük üstat olması lâzım gelirdi!

o

Küçük adamın yalnız iyiliği değil, fenalığı da küçüktür.

o

Düşünülmemiş bir fikir bulabilen en büyük kâşif demektir.

o

Allah insan kafalarının çoğunu yalnız ahize olarak yaratmış.

o

Yalnız şiirde değil, askerliğe varıncıya kadar her meslekte ilimle beraber ilham olmadıkça hiç bir şey yapılamaz.

o

İnsan günahın cisminden değil, isminden korkar.

o

Cahilin hatası kendine, âlimin hatası herkese zarar verir.

o

İnsanın iyilik derecesi, iç yüzüyle dış yüzü arasındaki benzeyiş derecesine tâbidir.

o

Bir millet demek, ölülerden, dirilerden ve henüz doğmamış nesillerden mürekkep bir mecmua demektir.

o

Anane demek, milliyetin şekli ve rengi demektir.

o

Kafanın bir mantığı olduğu gibi, kalbin de bir mantığı vardır.

o

İnsan başkasının fenalığına ait rivayetlere derhal iman edip hiç unutmamak, iyiliğine ait rivayetlere şöyle böyle inanıp derhal unutmak için yaratılmıştır.

o

Hakikatin resmini söyliyen yapsa meleğe, dinliyen yapsa şeytana benzer.

o

Yer yüzünden riyayı kaldırdığınız anda bir çok şeyler gibi «nezaket» denilen şey de tarihe karışır.

o

İnsanları cemiyet haline getiren korku, cemiyet halinde yaşatan gene korkudur.

o

Bir çok hareketlerinizin hem lehine, hem aleyhine birer darbımesel bulabilirsiniz.

o

Perdelik kumaşların en sağlamı nezakettir.

SÜMER EFSANESİ:

GILGAMIŞ (*)

— Aşk ebedî, hayat fanidir. —

I

Yazan : **Enver Behnan Şapolyo**

Kâinat henüz yaratılmış... Yukarıda gök, aşağıda yer daha adsızdı. İlk varlık ve hepsinin yaratıcısı Apsu ve ana tanrı Timat yerin ve her mahlûkun adını verdiler. Günler yayıldılar, yıllar uzadılar, bütün mahlûklar vücutça büyüdüler ve boy attılar. İnsanlar çoğaldılar. Nehir boyları bataklık içinde, henüz hiç bir gölgeli set yapılmamıştı. Tanrılar Tanrısı Apsu yeni şehirler kurmak ve adına mâbetler açtırmak istedi. Mezopotamyanın güneyinde Sincar bölgesinde Uruk şehrini kurdu. Tanrı buyruğile orta Asyadan bir çok Türk boyları, Bozkurdun yol göstericiliği ile Uruka yerleştiler. Bu Türkler burada Sümer adile Tanrı Apsu tarafından adlandılar. Bunların başına Enmekar adında birisi hakan seçildi. Türkler Sinearda mutlu yaşıyorlardı. Günün birinde Enmekarın kâhini yanına geldi. Enmekar:

— Ey yıldızların arkadaşı, talihlerin habercisi ne haber?..

— Fena haberler!.

— Ne var?..

— Arslan yıldız karşısına akrep yıldızı geldi.

— Böyle olursa ne olur?.

— Hakanım, bu faldan çıkan netice şudur: Pek yakında kızınız Ninsun bir oğlan çocuk doğuracak, bu çocuk arslan yapılı olacak ve nihayet sizi öldürerek, hakanlığınızı elinizden alacaktır.

Enmekar hiddetlenerek:

— Buna çare?

— Hakanım büyük bir zigurat şeklinde bir kule yaptırınız, onun yedinci kırmızı katına kızınızı hapsederek hiç bir erkekle temas ettirmeyiniz!.

Kâhinin bu teklifi, hakanın hoşuna gitti, derhal ziguratın yapılmasını emretti. Bu kule bittikten sonra, zavallı kızı bu kuleye hapsettiler. Onun bir şeyden haberi yoktu. Burada ancak kulenin nöbetçisini görebiliyordu.

Günün birinde dünya güzeli bu melek yüzlü kız, kule nöbetçisi ile sevişti. Ondan gebe kalarak bir oğlan çocuk doğurdu. Tanrı Apsu bu çocuğun adını Gılgamış koydu.

Gılgamışın vücudu ilâhlar etinden yapılmış, varlığının üçte ikişi ilâh, üçte biri insandı. Geniş omuzlu, ince belli, kolları ve bacakları pehlivanlar gibi sert adaleli idi. Yüzü tatlı tebessümlerle dolu, bir erkek güzeli idi. Dünyaya gelen erkeklerin en güzeli Gılgamış idi.

Annesi bu güzel yüzlü çocuğu öptü, bağrına bastı. Fakat babasının zulmünden korktu. Fakat bu kız, bu kuleye niçin hapsedilmiş olduğunu öğrenmişti. Eğer bu çocuğu ortadan kaldırmazsa, babası her ikisini de öldürteçekti. Nihayet çocuğu kuleden atmağa karar verdi. Bir gün göz yaşlarile, yavrusunu kulenin penceresinden fırlattı, kendisi de yere düşerek bayıldı. Gılgamış havada iken, gökten bir kartal kanatlarını yelpazeliyerek bir burgu gibi bu çocuğun üzerine doğru gelerek kapdı ve yükseldi. Bu kartal sanki Tanrılardan bir emir almış gibi, Gılgamışı Fırat nehrinin kıyılarında koyu gölgeler bırakan bir hurma ormanının içine bıraktı.

Gılgamışa tuğrul kuşları kanatlarile süt taşıdılar. Onu beslediler ve korudular. Günün birinde bu ormanda koyunları otlatan bir çoban, bu çocuğu gördü. Derhal buradan alarak, kendi evine götürdü, kendine oğul edindi.

Gılgamış, Tanrı yardımile çarçabuk büyüdü. Büyüdükçe bir dünya güzeli oldu. Bir zaman geldi ki, kuvvetli adaleli bir pehlivan haline geldi. Ormanlara gider, vahşi hayvanlarla boğuşurdu. Fırat nehrinde yüzer, karşı yakaya geçerek avlanırdı.

***

Ormanlarda arslanlarla arkadaşlık eden Gılgamışın ruhuna tanrılar şu ilhamı verdiler;

— Şehre gir, Hakanı öldür, Kral ol!.

Gılgamış derhal bu emri yerine getirdi. Bilmiyerek büyük babasını öldürmüştü. Derhal kendisini Uruk Şitesinin Hakanı ilân etti. Gılgamış, bütün düşmanların, vahşi hayvanların hücumlarına karşı bütün tabaasını korudu. Gılgamış o kadar kuvvetli idi ki, arslanları bile yeniyordu. Ayni zamanda çok akıllı idi. O her şeyi görmüş, her şeyi öğrenmiş, anlamış, zekânın bütün gizli sırlarını keşfetmişti.

Urukun bir çoban kralı olarak halkı, yurdu için çok çalıştırdı. Setler yaptırdı, Bataklıkları kuruttu. Meşhur Eanna mâbedini de kurdurmuştu. Halktan pek çok vergiler kesti ve onlara göz açtırmadı. Bunun üzerine halk mâbutlardan Gılgamışı kontrol edecek ve onu meşgul ederek kendilerini elinden kurtaracak bir rakip kral yaratmasını niyaz ettiler. Mâbutlar, halkın bu duasını kabul ettiler. Bunun üzerine Tanrı Apsu mâbude Araru'ya Gılgamışa bir rakip yaratmasını emretti. Mâbut Araru ellerini yıkadı ve sonra bir parça çamur alarak yere koydu ve bir erkek mahlûk yarattı. Onun bütün vücudu kıllarla örtülü Saçları da bir kadın saçı gibi uzundu. mahlûkun adı (Enkidu) idi. Bu adam manlarda yaşar, ceylânlar gibi ot yer, yabani öküzlerle su içer, kırlardaki vahşi hayvanlarla beraber dolaşırdı. İri vücutlu nilmez bir kuvvete malikti. Enkidunun her bucağa yayıldı. Fakat hiç bir kimse görmeğe cesaret edemiyordu.

***

Bir gün genç bir avcı, ormanda hayvan avlamak üzere bir tuzak kurm Fakat ormanların içinden iri bir adam rak, bu tuzakları bozdu. Hayvanlarla be ormanda dolaşmağa başladı. Avcı bu a adamı görünce müthiş surette korktu. mandan kaçarak evine döndü; bu ma rayı babasına anlattı. Çocuğun babası da vakayı Gılgamışa anlattı. Gılgamış da nın babasına :

— Gayet güzel ve hoppa bir kadın bunu ormana bırak.. Bu arslan adamı k rıp şehre getirsin!.. dedi.

Gılgamışın fikri, Enkiduyu bu kad güzel cazibesine kaptırarak, onun n altında şehre getirtmekti.

Ertesi gün avcı gayet güzel ve genç bir kadın buldu. Meseleyi bu k anlattı. Güneş ilk ışıklarını saçtığı bir s ormana beraberce gittiler. Bir müddet Enkidu yanında bir çok hayvanlar o halde su başına geldi. Suyun başında sessiz duran kadına hayretlerle baktı. disine benziyen bu kadının yanına g onu yavaşça okşadı.. Anlıyamadığı bir beden dolayı kızın yanından ayrılamadı. lan adam, bu kadınla sekiz gün, sekiz beraber yaşadı. Uzun zaman beraber dığı hayvanları hatırlıyor, koşup onların nına gidiyordu. Fakat bu hayvanlar artık dan kaçıyorlardı. Zamanla bu kadın ona

(*) Gılgamış efsanesi Sümerlerin destanıdır. Bu destanın ilk şekli (M. E. yılına aittir. Bu destanı sonradan Kasıtlı şair olan (Sin-leke-unnini) M. E. 1300 hinde üzerinde işlemiştir. Bu efsane Türklerinin ve cihan tarihinin ilk klâsik tanı bir efsanesidir. Bu eser arkeolojik lar neticesinde tabletler halinde bulunur Bu tabletler filoloğ (Sot) un eserinde dır. Ben de bu vesikaları işliyerek bir halinde yazdım. Edebiyat tarihimizin şaheseridir.

mayı öğretti, sakallarını kestirdi, yüzünü
'ı, bir gün Enkiduya:
— Gel şehre gidelim. Oradaki hayat çok
'dir. Bu vahşi hayvanlar arasında yaşa-
bedbahtlıktır. Şehirdeki insanlar evler-
otururlar, bunların çeşit, çeşit yemekleri
dır. Orada geceler bile aydınlıktır. Uruk
nde kahraman Gılgamış yaşıyor,
mesut yaşarız, dedi. Nihayet Enkidu-
kandırmağa muvaffak oldu. Gılgamış o
bir rüya görerek Enkidunun geleceğini
ı. Enkidunun geldiğini duyan halk so-
ra doldu. Gılgamış da ona karşıcı çık-
Fakat bu iki arslan birbirlerine saldırdılar,
ar gibi boğuşmağa başladılar. Saatlerce
savaşmadan sonra Gılgamış galip geldi.
t bu iki rakip birbirlerile barışarak, pek
nimi bir arkadaş oldular. Aradan bir müd-
geçtikten sonra Gılgamış Enkiduya:
— Enkidu Sedir ormanlarında yaşıyan,
a zulüm saçan bir (Hum Baba) var, se-
bu ormana gidip bu devi öldürelim..

Enkidu gülerek:
— Onu ben tanırım. O kolay, kolay öle-
bir mahlûk değildir!
— Neden?
— Onun korkunç sesi, ağzından çıkardı-
alev insanı derhal mahveder.
Gılgamış :
— Ölüm insanlar için korkulacak bir şey
dir. İnsan, hayatta iken kahraman ola-
yaşamalıdır. İyi insan doğum ile ölüm
nda milletine, insanlığa hizmet edendir.
iz bırakmadan ölüp gitmek, bu âleme
emek demektir. Ebedi insan, şan, şeref
zafer için yaşıyandır. Ben de böyle olmak
m!
Bu sözler üzerine Enkidu razı oldu. Bu
arkadaş silâhlarını aldılar. Gılgamış ha-
nı Güneş Tanrısına emanet etti.
Bu iki kahraman beraber günlerce gitti-
Çöller, tepeler, ırmaklar aştılar. Lübnan
rına yaklaştılar. Burada selviler arasın-
uzayan bir yolu takip ettiler. Hum Baba-
n sarayı bir dağın yamacında olup, içinde
cevher hazineleri vardı. Koyu gölgeli bir
n içinde biraz yürüdüler. Birdenbire
Babanın kükremesi, ortalığı birbirine
tı. Dağlar, gökler inledi, semada şimşekler
ı. Yer deprenmeleri oldu. Hum Babanın
ndan alevler fışkırıyordu.
Derhal Gılgamış ve Enkidu kılıçlarını
erek, Hum Babaya hücum ettiler. Bu sı-
ne kadar Tanrı varsa, bu kanlı savaşı
e gelmişlerdi. Gılgamışın dara gel-
ini gören Güneş Tanrısı, Hum Ba-
n üzerine müthiş bir fırtına musallat
Hum Baba canavarı bu şiddetli fırtına-
yerinden kımıldanamaz bir hale geldi ve
gamışa teslim oldu. Fakat Gılgamış kılı-
le Hum Babanın korkunç başını yere serdi.
İnsanlığa zarar veren, halkı soyan bu ca-
arı öldürdü. Hazinesini alarak muzaffer
kumandan gibi Uruk şehrine döndü.
hazineyi yurt işlerine sarfetti.

Enver Behnan ŞAPOLYO

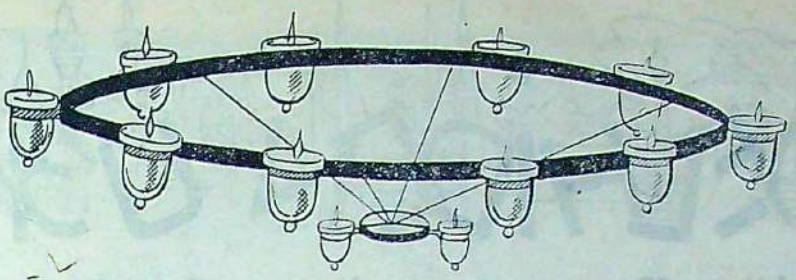

İkinci hadis

Ne mübarektir o insan ki cihan derdinden
El çekip nimetin envaını bekler, dinden,
Ve ne sakindir o vicdan ki şu dünya işini
Koyarak fikre dalar cennatin asayişini...
Anlamıştır feleğin sırrını ancak bunlar,
Dileriz, başka bir âlemde aziz olsunlar!
Çünkü dünya evi kâmillere zindan oldu.

●

Rab değil miydi ezelden bize âmade eden
Cennetin benzeri dünyayı, dua beklemeden?
Biz değil miydik, uyup hırs-u hevâ ejderine,
Döndüren cenneti bir demde cehennem yerine?..
Biz hatamızla kül ettik gül açan bahçeleri,
Ve hatamızla büyük Rabbimizin şaheseri
Ruha kasvet verecek mertebe viran oldu.

●

Biz, ki Firdevsi hatamızla cehennem kıldık,
Akıbet küfre varan badiyeden sıyrıldık,
Adn olur belki duamız berekâtiyle Ca hîm.
Netekim, Rabbini yâd ettiği an İbrahim,
Nârı Nemrudun, o haliyle, gülistan oldu.

●

Biz, ki dünyayı getirdik yaşanılmaz hale,
Yaşanır bir yer ümidindeyiz istikbale.
Alnımız secdede bulsun bizi her lâhza ezan,
Ve hazin ömrümüzün günleri olsun ramazan,
Her zaman Rabbimizin namını tesbih edelim,
Ve bu ikrar ile beş vakti teravih edelim...
Zikrimiz arşı geçip ferşe kadar yükselsin,
Ta ki bâlâdan ümid ettiğimiz ses gelsin :
«İşlenen seyyieler mazhar-ı gufran oldu.»

Faruk Nafiz ÇAMLIBEL

DELHİDEN ÜSKÜDARA

Tefrika : 19 **Yazan : BARKIN**

Baygın çiçek kokuları getiren taze ve ratıp bir hava yüzümüzü okşuyordu.

Sarayın bahçelerinde canlı bir hayat kaynaşıyor. Gelenler, gidenler, askerler, bahçıvanlar, kadınlar avluları ve bahçeleri canlandırıyor. Sarayın arka tarafındaki bir bahçeden sıra ile ağır ağır bir fil kafilesinin bir yere doğru gittiğini gördüm. Arkalarına takıldım. Fillerin sırtlarında süslü haşalar sarkıyor. Tepelerine filvan dedikleri fil seyisleri oturmuş, ara sıra bağırıp çağırarak kocaman hayvanları istedikleri yere götürüyorlar. Boyunlarındaki çanların tok sesleri etrafa yayılıyor. Filler giderek bir çeşme başında durdular. Buradaki büyücek bir havuza bir taraftan tulumba ile su çekiyorlar ve diğer taraftan filler burada su içiyor ve yıkanıyorlar. Rehberden sordum (Racanın kaç tane fili vardır?) bana (paças) dedi. Demek elli tane fili varmış.

Saraydan çıkıp şehirde dolaşmağa başladım. Şehrin bütün hayatı sarayın etrafındaki cadde ve meydanlarda toplanmış. Hintliler sarı, turuncu ve kırmızı sarıkları ve kadınlar göz alıcı renklerle boyanmış sari denilen örtülerile her köşesinde yurdun bütün hususiyetlerini muhafaza eden şehrin cazip manzarasını tamamlıyorlar.

Caypurda milli oymacılık ve bakır işçiği sanatının muhafaza ve devamı için raca tarafından bir sanat mektebi kurulmuş. Bakır ve pirinç üzerine nefis işler yapıyorlar. Buradan bir kaç tane tabak ve vazo aldım. Fiatları uygun ve hele insan aldatılmadığına kani. Çünkü Delhi ve Lâhur gibi büyük şehirlerin dükkânlarında mal sahibinin 10 rupye istediği bir şeyi sıkı pazarlıkla 2 rupye ye alabilirsiniz ve sonra bir de bakarsınız bir başkası ayni malı 1 rupyeye almış! Bu gibi insanda dükkâncı malı bedava bile verse yine aldatılmış olduğuna dair bir his uyanıyor.

Dükkândaki alış veriş bittikten sonra araba kiraladım ve Galta boğazına doğru hareket landım. Galta boğazı Hindularca mukaddes sayılan bir yerdir. Burada bir su kaynağı vardır ve bunun mecrası üzerine mertebe mertebe bir çok cesim mukaddes yıkanma havuzları inşa etmişler. Civarında bir çok maharacaların ve racaların buraya ziyaret ve yıkanma maksadile geldikleri zaman ikametleri için büyük ve saray gibi köşkler yapılmış. Eski Hindu ve Caypur racalarından bazılarının da cesetleri buradaki mâbetlerde ve ufak ve çok mükellef ve süslü türbelerde defnolunmuş.

Araba boğazın altında bir yere kadar geliyor. Buradan ufak bir tepeyi aşmak lâzım. Arabanın durduğu yerde ottan ve saz dan yapılmış ufak dükkânlar var. Burada bir çeşit fıstıklara fıstık satıyorlar. Galta boğazındaki ağaçlarda bu munlara verilmek içinmiş. Çocuk iken Arabistan ve Akdeniz teplerde yediğimiz Arabistan fıstıkları ve Bundan ben de biraz aldım ve yıllardır yüzünü görmediğim bu eski aşinadan kabuğunu de yiyerek bayırı çıkmağa başladım. Tepeyi aşınca boğaz görünmeğe başlıyor. Şimdi

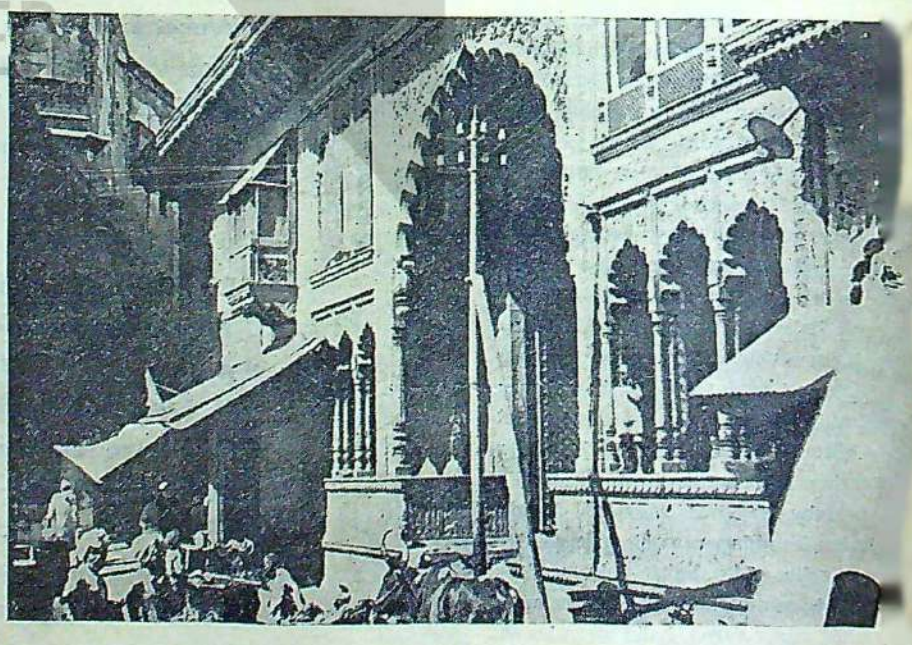

İki saatlik bir yolculuktan sonra Mattar'ya geldik.

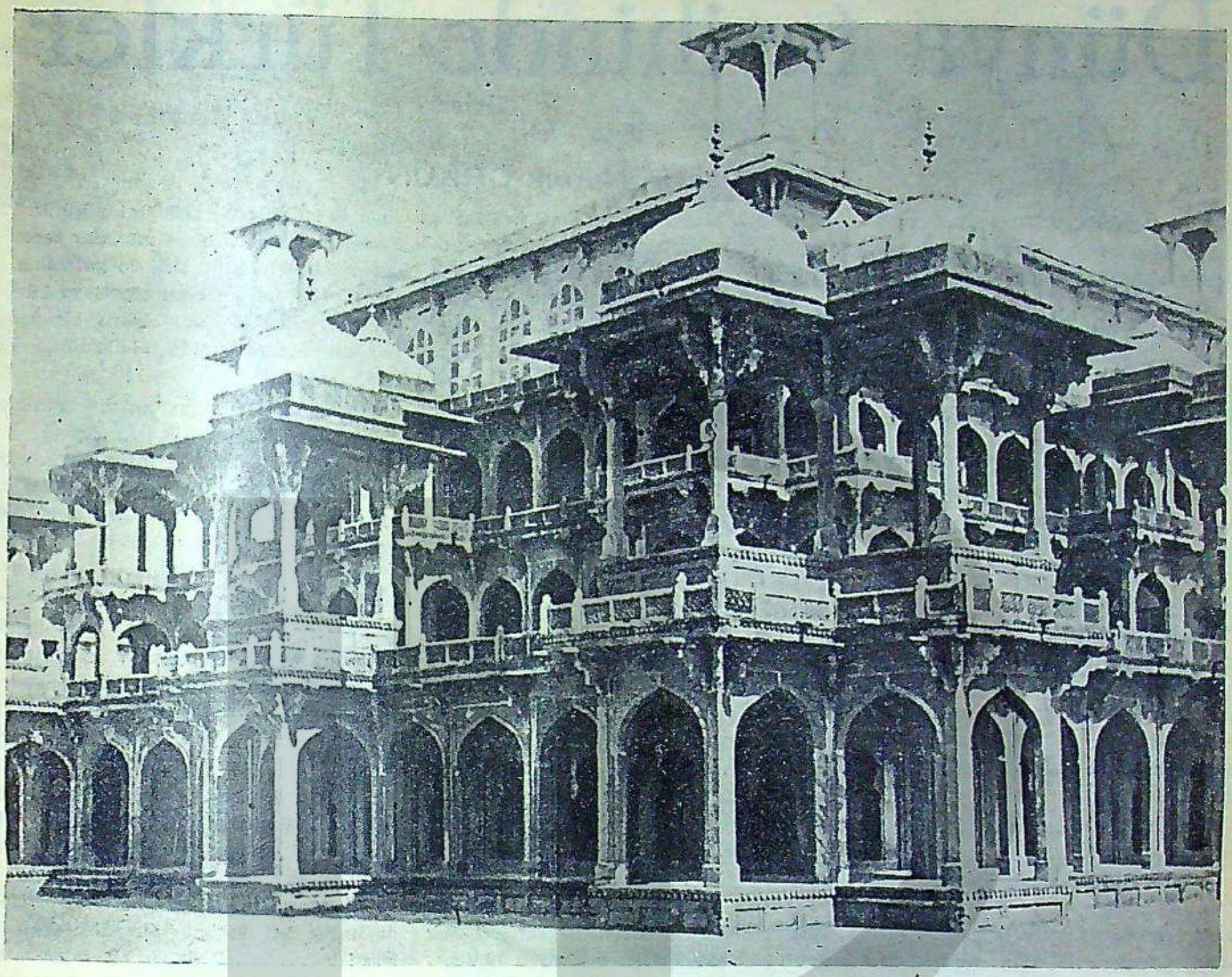

Skandere'de Ekber Hânın türbesi

«Kırmızı ve sarı taştan yapılmış olan bu binanın malzemesinde bazan mermer de kullanılmış ve böylece tarifi kabil olmıyan efsanevî bir tesir yaratılmıştır. En üst kısım beyaz mermerdendir. 1613 yılında Ekber Hânın oğlu Cihangir Han tarafından ikmal edilmiştir.

ın ziyaret mevsimi değilmiş. Kimsecikler Bir rehber gelerek yanıma katıldı. Bo- doğru yavaş yavaş inmeğe başladık. alık derin bir sükûnet içinde. Bu mahfuz binlerce güvercin ve yabani papağanlar mış. Sürü halinde uçuşuyorlar. Biraz ra maymunlar da gelmeğe başladı. Reh- elimdeki fıstığı görünce acaip sesler çı- rarak maymunları çağırdı. Kafile halinde tüler ve attığım fıstıkları gürültü ve kav- ile birbirinin ellerinden kaparak ve boğaz- itişerek yemeğe başladılar. Karşıda bir tli dua okuyarak havuzda yıkanıyordu. la solda ve tâ ilerilere kadar sayısız ya- var. Hepsi taştan, oymalı, işlemeli, za- ve nefis birer sanat eserleri. Hindistandaki yapı bolluğu daima hayretimi mucip ol- ktan hâli kalmamıştır. Hint milletinde acak bir derecede inkişaf etmiş olan imar nu gösteriyor.

Galta boğazından tekrar Caypura dön- düm ve sarayın şark köşesindeki rasathaneyi ziyaret ettim. Bu rasathaneyi ikinci Cay Sing yaptırmış. Caypurun bânisi olan bu entere- san adamın astronomiye çok merakı varmış. Hintliler bunun felekiyata dair bir çok keşif- lerinin mevcut olduğunu söylerler. Sarayın bir kısmını açıkta yapılmış olan bu cesim rasathaneye tahsis etmiş. Rasathanenin en dikkate değer tarafı bunun inşasında riayet edilmiş olan dakik ölçü ve kusursuz yapıcı- lıktır. Üstü muhtelif tarzlarda oyulmuş ve türlü şekillerde inşa edilmiş olan duvarların mermerden yapılmış beyaz zemine düşen gölgelerinden aylar, günler, saatler ve daki- kalar okunuyor. Bunlardan başka bir çok pirinçten ve tunçtan mamûl âletlerle de di- ğer yıldızların mevsime göre bulundukları yerler ve arzın medarının dahil olduğu bur- lar tâyin olunuyor. İnşaatın ne kadar dikkat ve itina ile yapılması lâzımdır ki bundan ze- mine düşen gögeler dakikalara kadar bütün takvimi bir anda ve hiç şaşmıyan doğru- lukla gösterebilsin!

Artık iyice akşam oluyordu. Hint şehirle- rinin hüzünlü bir akşamı vardır. Gurup kızıl- lığında mevcudat ve eşyanın şekilleri silinir, tozlu bir bulanıklık etrafı kaplar. Şehirde hayat canlanır, dükkânlarda ışıkları yakar- lar, satıcıların bağırmasından, gelip giden- lerin hızlı hızlı konuşmalarından doğan bir uğultu insana âdeta başka dünyadan sadır olan sesler gibi gelir. İşte şimdi Caypurda da böyle. Sarayın duvarları ve bunların üzerin- deki bütün yapılar kırmızı ve kiremit ren- ginde. Gurupun kızıllığı ile ortalıkta büsbü- tün efsanevi bir manzara hasıl oluyor. San- ki bir rüya görüyormuşum gibi!

Yavaş yavaş istasyona geldim. Trene da- ha vakit var. Günün intibalarını hayalimde tekrar yaşatmak ve içime sindirmekle meş- gulüm.

— Arkası var —